6.11.2025

Ilmasto- ja ympäristönsuojeluosasto
Erityisasiantuntija Eini Lemmelä

Lausunto SUP-direktiivin toimeenpanon vaikutuksesta kaupalliseen kalastukseen ja kotimaisen kalan saatavuuteen

1. SUP-direktiivin kalastusvälineitä koskevat säännökset

SUP-direktiivin (2019/904/EU) tavoitteena on ehkäistä ja vähentää tiettyjen muovituotteiden vaikutusta ympäristöön, erityisesti vesiympäristöön, ja ihmisten terveyteen sekä edistää siirtymistä kiertotalouteen. SUP-direktiivin 8 artiklan 8 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että perustetaan laajennettua tuottajan vastuuta koskevat järjestelmät jäsenvaltion markkinoille saatettuja muovia sisältäviä kalastusvälineitä varten. Jäsenvaltioiden, joilla on merivesiä, on asetettava kansallinen vuosittainen muovia sisältävän kalastusvälinejätteen vähimmäiskeräysaste kierrätystä varten.

SUP-direktiivin 8 artiklan 9 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että muovia sisältävien kalastusvälineiden tuottajat huolehtivat muovia sisältävän kalastusvälinejätteen erilliskeräyksen kustannuksista sekä jätteen kuljetuksen ja käsittelyn kustannuksista sen jälkeen. Tuottajien on myös huolehdittava muovia sisältäviin kalastusvälineisiin liittyvien valistustoimenpiteiden kustannuksista. SUP-direktiivin 17 artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat saattaa 8 artiklan 8 kohdan mukaiset säännökset osaksi kansallista lainsäädäntöä toimivaltaisten viranomaisten ja asianomaisten toimialojen välisillä sopimuksilla edellyttäen, että säännösten tavoitteet saavutetaan.

2. Muovia sisältävien kalastusvälineiden tuottajavastuun kansallinen täytäntöönpano

SUP-direktiivin kalastusvälineitä koskevat säännökset on pantu täytäntöön hallituksen esityksellä eduskunnalle laiksi jätelain muuttamisesta (HE 141/2022 vp) sekä valtioneuvoston asetuksella muovia sisältävistä kalastusvälineistä (1319/2022). Laajennettua tuottajavastuuta on sovellettu kansallisesti muovia sisältävien kalastusvälineiden tuottajiin vuoden 2025 alusta alkaen. SUP-direktiivin täytäntöönpanemiseksi annetun hallituksen esityksen mukaan kalastusvälineiden tuottajavastuu päätettiin panna täytäntöön lainsäädännöllä, koska tuottajavastuun toteuttaminen sopimuksella toisi mukanaan merkittävän riskin vapaamatkustuksesta eikä siihen liittyisi toiminnanharjoittajien vapautta valita keinot ja toimenpiteet, joilla SUP-direktiivin tavoitteisiin pyritään. Hallituksen esityksessä katsottiin, että sopimuksella toteutettu tuottajavastuu ei voisi millään olennaisella tavalla poiketa lainsäädännöllä toteutetusta tuottajavastuusta.

Jätelain 48 §:n 1 momentin 11 kohdan mukaan muovia sisältävien kalastusvälineiden tuottajana pidetään tuotteen valmistajaa tai maahantuojaa. SUP-direktiivin 3 artiklan 11 kohdan mukaan tuottajalla ei tarkoiteta henkilöitä, jotka harjoittavat kalastustoimintaa. Suomessa myös kalastajat on katsottu tuottajiksi, jos toiminta on ammattimaista. SUP-direktiivin täytäntöönpanemiseksi annetun hallituksen esityksen 48 §:n perusteluissa on todettu, että jos tuottajan määritelmästä rajattaisiin kategorisesti ulkopuolelle kaikki kalastajat, jotka samanaikaisesti ovat myös kalastusvälineiden ammattimaisia valmistajia tai maahantuojia, johtaisi ulosrajaus viime kädessä siihen, että eri toimialoilla toimivia tuottajia kohdeltaisiin epätasa-arvoisesti.

Kansallisessa täytäntöönpanossa kalastusvälineiden tuottajavastuu on toteutettu direktiivissä säädettyä laajempana niin, että muovia sisältävien kalastusvälineiden tuottajavastuu kattaa merivesikalastuksessa käytettävien kalastusvälineiden lisäksi sisävesikalastuksessa käytettävät kalastusvälineet. SUP-direktiivin täytäntöönpanemiseksi annetussa hallituksen esityksessä tätä on perusteltu sillä, että merellä ja sisävesillä käytetään kalastuksessa samanlaisia kalastusvälineitä, eikä välineiden tuottaja niitä markkinoille saattaessaan voi tietää, meneekö tuote käyttöön sisävesille vai merelle. Tuottajavastuun rajaamisen merialueilla käytettäviin välineisiin arvioitiin aiheuttavan suuremmat kustannukset kuin mitä rajauksella säästettäisiin. Lisäksi muovia sisältävien kalastusvälineiden ympäristöhaittojen ehkäisyä pidettiin kansallisesta näkökulmasta yhtä tärkeänä sisävesillä kuin merialueillakin.

Jätelain 6 §:n 1 momentin 32 kohdan mukaan kalastusvälineellä tarkoitetaan esinettä tai laitteen osaa, jota käytetään kalastuksessa tai vesiviljelyssä elollisten luonnonvarojen pyyntiin tai kasvattamiseen tai joka kelluu veden pinnalla ja jolla pyritään houkuttelemaan ja pyytämään tai kasvattamaan vesien elollisia luonnonvaroja, pois lukien kalastusvälineeseen kuuluvat sähkö- ja elektroniikkalaitteet. Myös SUP-direktiivin 3 artiklan 4 kohdan mukaan kalastusvälineeksi katsotaan myös kalastusvälineiden osat.

Jätelain 46 §:n mukaan tuottajan on järjestettävä markkinoille saattamiensa tuotteiden jätehuolto sekä vastattava siitä aiheutuvista kustannuksista. Velvollisuus koskee tuottajan Suomen markkinoille saattamia tuotteita ja etäkaupalla suoraan käyttäjille myymiä tuotteita sekä tuottajan markkinaosuuteen nähden kohtuulliseksi katsottavaa osuutta muista vastaavista tuotteista riippumatta tuotteiden markkinoille saattamisen ajankohdasta. Valtioneuvoston asetuksessa muovia sisältävistä kalastusvälineistä säädetään muun muassa kalastusvälinejätteen erilliskeräystavoitteesta ja erilaisten kalastusvälineiden vastaanoton järjestämisestä.

3. SUP-direktiivin täytäntöönpanon vaikutukset kaupalliseen kalastukseen ja kotimaisen kalan saatavuuteen

SUP-direktiivin täytäntöönpanon vaikutuksia kaupalliseen kalastukseen ja kotimaisen kalan saatavuuteen ei ole seurattu. Pirkanmaan ELY-keskukselta saatujen kalastusvälineiden tuottajayhteisön (Suomen SUP-Tuottajayhteisö Oy) 13.10.2025 raportoimien tietojen mukaan tuottajayhteisössä on jäsenenä 61 kalastusvälineiden tuottajaa. Suomen SUP-Tuottajayhteisön Pirkanmaan ELY-keskukselle esittämien tietojen mukaan vuonna 2025 havaspyydysten tuottajien maksama tuottajamaksu on 1,62 euroa per markkinoille saatettu kilogramma kalastusvälineitä. Vuoden 2025 ensimmäisen puoliskon aikana markkinoille on saatettu yhteensä 73 906 kg havaspyydyksiä. Vapakalastusvälineiden tuottajamaksu on 0,52 euroa/kg ja markkinoille saatettu määrä on 139 300 kg. Vesiviljelyvälineiden tuottajamaksu on 0,44 euroa/kg ja markkinoille saatettu määrä 14 269 kg. Kalastusvälineiden tuottajien vuoden 2025 ensimmäisen puoliskon tuottajamaksujen kokonaismäärä on 198 442 euroa ja kalastusvälineiden markkinoille saatettu määrä yhteensä 227 475 kg. Lisäksi kalastusvälineiden tuottajilta laskutettavan vakuuden määrä vuoden 2025 ensimmäiseltä puoliskolta on 99 221 euroa. Vakuutta peritään tuottajilta ensimmäisen vuoden aikana, jotta voidaan täyttää jätelain 64 §:n mukainen vaatimus tuottajayhteisön riittävistä taloudellisista voimavaroista toimintansa asianmukaiseksi järjestämiseksi ja niin, että se voi vastata sille siirretyistä tuottajavastuuvelvoitteista jatkuvasti vähintään kuuden kuukauden ajan.

Suomen SUP-Tuottajayhteisö on tuonut esiin kalastusvälineiden tuottajavastuun haasteina:

- kalastusvälineen määritelmän, jonka mukaan myös kalastusvälineiden osia pidetään kalastusvälineenä
- kiinteiden keräyspisteiden aiheuttamat kustannukset ja keräyspisteisiin toimitetun kalastusvälinejätteen vähäisen määrän ja niihin toimitetun muun jätteen määrän
- kuluttajien ulkomailta tuomat ja ulkomaisilta etämyyjiltä tilaamat sekä tuottajavastuun hoitamatta jättävien suomalaisten yritysten markkinoille saattamat kalastusvälineet, joiden osalta tuottajavastuun kustannukset jäävät tuottajavastuun hoitavien suomalaisten tuottajien maksettavaksi
- vesiviljelyvälineiden tuottajien vähäisen määrän tuottajayhteisön jäsenistössä
- tuottajavastuuvelvoitteiden soveltaminen ammattikalastajien omaan käyttöön maahantuomiin kalastusvälineisiin sekä
- ennen kalastusvälineiden tuottajavastuun voimaantuloa markkinoille saatetun niin sanotun historiallisen kalastusvälinejätteen kuulumisen kaikkien kalastusvälineiden tuottajien vastuulle.

Ympäristöministeriön on tarkoitus toteuttaa vuonna 2026 kalastusvälinejätteen keräysverkostosta ja keräysastetavoitteesta selvitys, johon kerätään tietoa kalastusvälineiden markkinoille lasketuista määristä, kalastusvälinejätekeräyksen toimivuudesta sekä joidenkin muiden EU-maiden kalastusvälineiden tuottajavastuuta koskevan sääntelyn onnistumisesta. Selvityksen perusteella arvioidaan keräysverkoston toimivuutta ja keräystavoitteen saavuttamista sekä mahdollisia sääntelyn muutostarpeita. Ympäristöministeriö myös arvioi ennen vuoden 2023 alkua markkinoille saatettujen kalastusvälineiden rajaamista tuottajavastuun ulkopuolelle.